

A brókerbotrányok könyvvizsgálati tanulságai

A csalással összefüggő könyvvizsgálati kockázatok csökkentésének lehetőségei

A brókerbotrányok okai és következményei könyvvizsgálói szemmel

**1998-2002 között 65-ből 14 brókercég ment csődbe.
Tízezer ügyfél; 4,3 mrd Ft-os kártalanítás.**

Brókercégek

Allied
CB Bróker
ÉGISZ-Börze
Globex
LaSalle
Pannonbróker
DD-Nex
Pest-Buda
Diana
Wellington
London
Amethyst
Enigma
Német

Okok

A csődök szabálytalanságok,
bűncselekmények miatt következtek be,
ezért **nem** voltak előre **jelezhetők**.

A fő veszteségforrás a BUX indexre
kötött **határidős ügylet** volt, amivel sok
spekuláns, kis- és nagybefektető
játszott. Az így keletkezett lyukakat
másoktól szabálytalanul **kölcsön vett
pénzekkel** pótolták vagy lombard hitellel
(értékpapír fedezet).

(Gvilkosság, öngvilkosság)

Brókerbotrányok és okai

2003 júliusa: K&H Equities - 23 mrd Ft kár 5 éven át.

Magányos tettes (?): Kulcsár Attila (kezdeményező, jóváhagyó, könyvelő).
Sikkasztás, pénzmosás, okirat-hamisítás, bűnpártolás . 177 kiemelt ügyfél, felső vezető hozam- és tőkegaranciás vagyonkezelési szerződései. Lyukak: Synergon. Sikerdíjak: Betonút, ÁAK. Közreműködők: Britton, Montrade, Balmoral . Vég: Pannonplast-ügy. 24 vádlott, 7 elítélt.

2015-ben már csak 24 brókercég működött, ebből 3 ment tönkre 250 mrd Ft kárt okozva 300 ezer ügyfélnek:

- a Buda-Cash (100 mrd Ft),
- a Questor (150 mrd Ft),
- a Hungaria Értékpapír (2 mrd Ft).

Ok: szakmai hibák, vállalati kötvénykibocsátások **9,5%-os** hozammal, extrém árfolyammozgások, **svájci frank** árfolyamküszöbének eltörlése, btk.-s tevékenység: **hamisítás**, ügyfélszámlák megcsapolása, saját számlás kereskedés.

Az USA-ban az 1929-es tőzsdekrach nyomán tették kötelezővé a könyvvizsgálatot. (A bevételek 60%-át már befektetési, pénzügyi és adótanácsadás, belső ellenőrzés adja, s vannak megbízások, ahol 30 szorosát.)

Csalásra figyelmeztető előjelek lehettek volna az Enron-nál:

- 1999-ben 40 mrd USD nyereség, 10 mrd USD beruházás
- 3 edb közkereseti társaságot hozott létre, amelybe haszonnal vitt be apportot és kötelezettséget (3% külsők), adott hosszú lejáratú hitelgaranciát és kezességet.
- Vezetői részvény-opciók lehívása, nyugdíjalapnak eladás.
- Formai előírások kijátszása könyvvizsgálói segítséggel
- 2000-ben 101 mrd USD nyereség, **2001. Q3-ban** 618 mill. veszteség, 31 mrd csőd, öngyilkos vezető
- Volt Arthur Andersen munkatársak a menedzserek.
- A könyvvizsgáló megsemmisítette a dokumentumokat.
- **Nem eléggé szigorú számviteli elvek** (tartalom elsődlegessége a formával szemben), **audit standardok** (lényegesség, függetlenség), a belső ellenőrzés, kv. minőségellenőrzés, közzététel, szabályozás

2002. július 30-án az amerikai kongresszus elfogadta a **Sarbanes-Oxley törvényt**.

A 158 éves New York-i cég, a **Lehman Brothers** a 4. legnagyobb amerikai befektetési Bank és a világ vezető brókercége volt.

Csalásra figyelmeztető előjelek lehettek volna:

- Eladósodás, hitelfelvételek: 613 mrd USD
- Nem fizető adósok (a lakáshitelt igénybevevők nem feleltek meg az elsődleges (prime) jelzáloghitelek követelményeinek: hitelképességük, jövedelmük, a fedezetül szolgáló ingatlanuk értéke alacsony volt.
- Másodlagos jelzáloggal fedezett értékpapírok kibocsátása
- Ezen értékpapírok árfolyamának összeomlása
- "105-ös repó" ügyletek.

2008. 09. 15. 65 mrd USD veszteség

A brókerbotrányok következményei

2015. évi XXXI. törvény a brókerbotrányok áldozatainak kártérítését szolgáló vagyon biztonságba helyezéséről

Ha megalapozottan feltehető, hogy egy cégnél vagyon elleni bűncselekményt követtek el, akkor a bíróság az ügyész indítványa alapján **elrendelheti az FB tag, a könyvvizsgáló teljes vagyonának zár alá vételét.**

Nem tesz különbséget a bűncselekmény elkövetésében tevékenyen és szándékosan részt vevő ügyvezetés, alkalmazotti kör, illetve **döntési és rendelkezési jogkörrel fel nem ruházott** FB tag és könyvvizsgáló között, akik a bűncselekmény elkövetésében **legfeljebb gondatlanságból** működhet közre.

Elvárási rés!!!

Ki, mit gondol a könyvvizsgálóról?

A politikusok szerint ...

Az MNB hivatalos véleménye

„A cégvezetők tudtával és irányításával valósult meg egy másfél évtizedre visszanyúló csalássorozat.

A felügyeletnek és a könyvvizsgálóknak is a valóságtól eltérő adatokat jelentettek éveken át.”

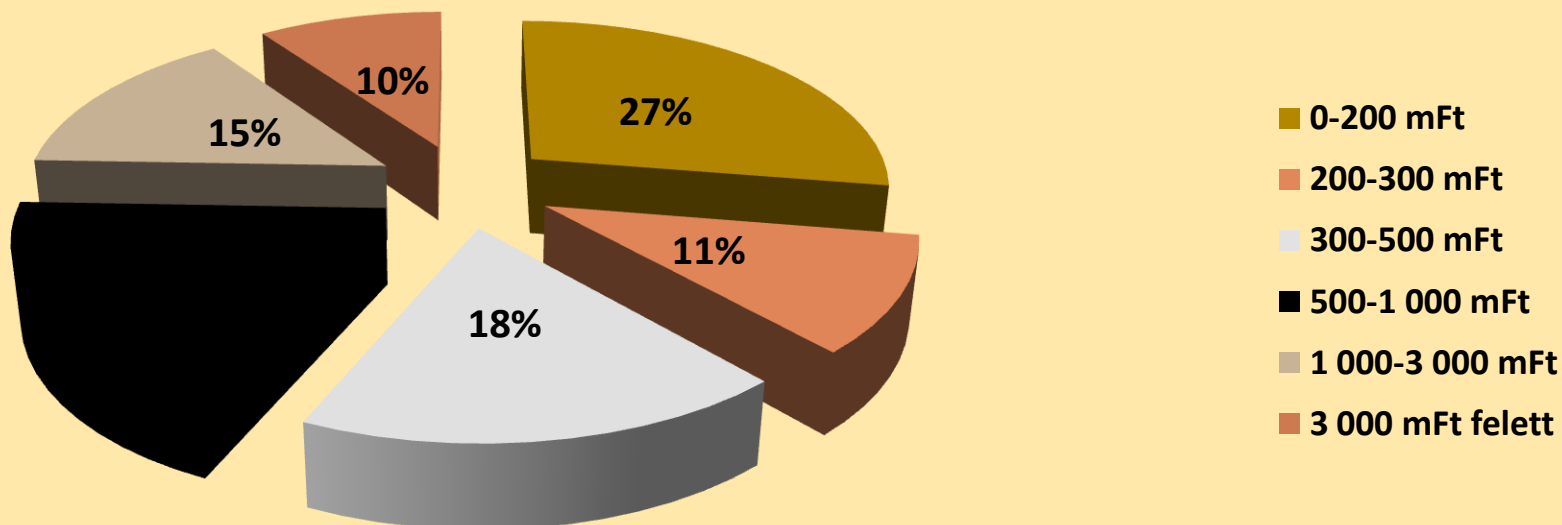
Ki, mit gondol a könyvvizsgálóról?

A barátaink szerint ...

A könyvvizsgált cég mérete szerint 2014-ben

Könyvvizsgált cég árbevétele	Kiadott jelentések száma (db)	Könyvvizsgálatért kiszámlázott összeg (eFt)	Átlagos díj (eFt/db)
0-200 mFt	8 398	3 883 369	462
200-300 mFt	3 289	1 398 371	425
300-500 mFt	5 547	2 600 379	469
500-1 000 mFt	5 766	3 838 682	666
1 000-3 000 mFt	4 470	5 419 843	1 212
3 000 mFt felett	2 965	12 554 085	4 234

Ki, mit gondol a könyvvizsgálóról?

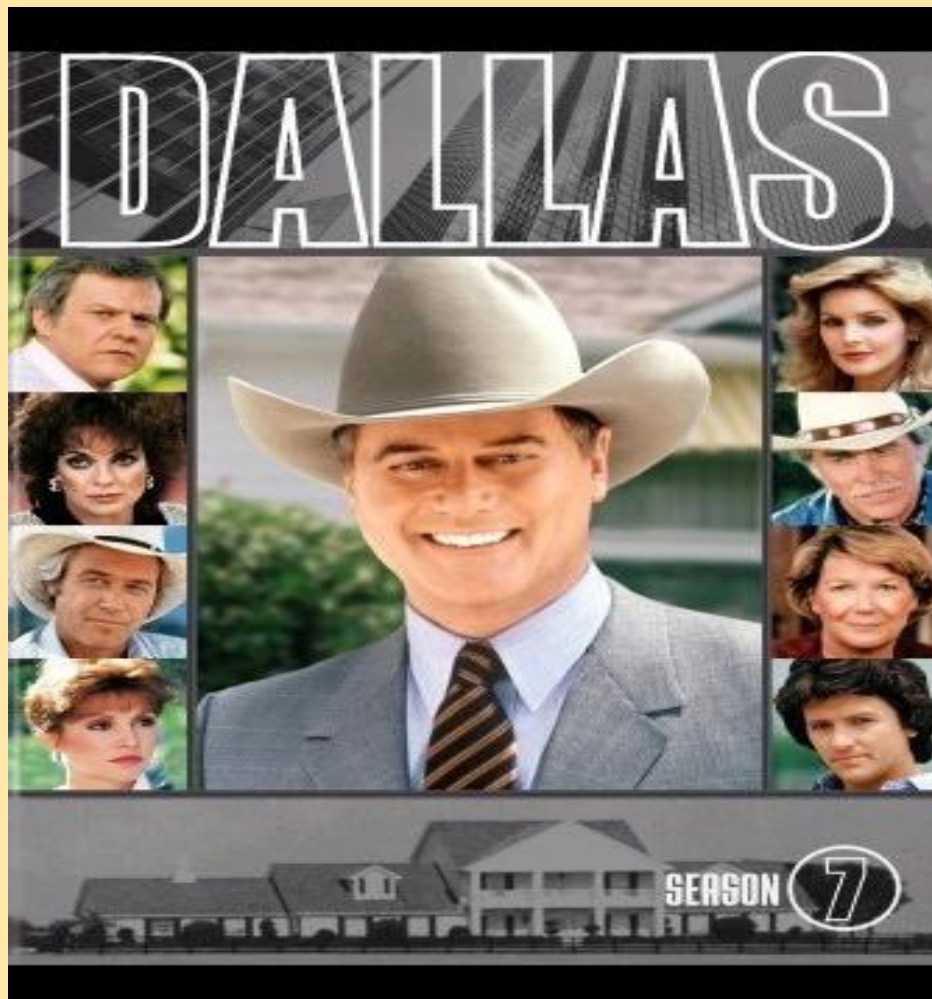
A családnak szerint ...

Ki, mit gondol a könyvvizsgálóról?

A filmrendezők szerint ...

A győztes
153. rész, 1978

Ki, mit gondol a könyvvizsgálóról?

A társadalom szerint ...

ISA 200. 5. és 7. pont, és az A52. magyarázat

A könyvvizsgálat eredendő korlátai miatt fennáll annak az **elkerülhetetlen kockázata**, hogy a pénzügyi kimutatásokban szereplő néhány **lényeges hibás állítást nem tárnak fel**, még akkor sem, ha a könyvvizsgálatot a nemzetközi könyvvizsgálati standardokkal összhangban megfelelően tervezték meg és hajtották végre.

A bróker botrányok tanulságai: óvatosabb, kétkedőbb, alaposabb, komplexebb audit

- **A kritikus (magas csalási kockázatú) területek kijelölésének növelése.**
- **Az alapvető könyvvizsgálati eljárások növelése.**
- **A kockázat alapú megközelítés erősítése, kétkedés.**
- **Interjúk, kontrollok, informatikai tesztek elvégzése.**
- **A teljességi nyilatkozat tartalmának bővítése.**
- **A jelentés dátumának helyes kiválasztása.**
- **A jelentés esetleges visszavonása.**
- **A megbízás megszüntetése.**

A könyvvizsgáló felelőssége

A könyvvizsgálat egyre kockázatosabb (főleg a csalás kontextusban).

A könyvvizsgáló kockázata nem függhet a könyvvizsgálat kockázatától, ezért csökkentenie kell a feltárási kockázatot.

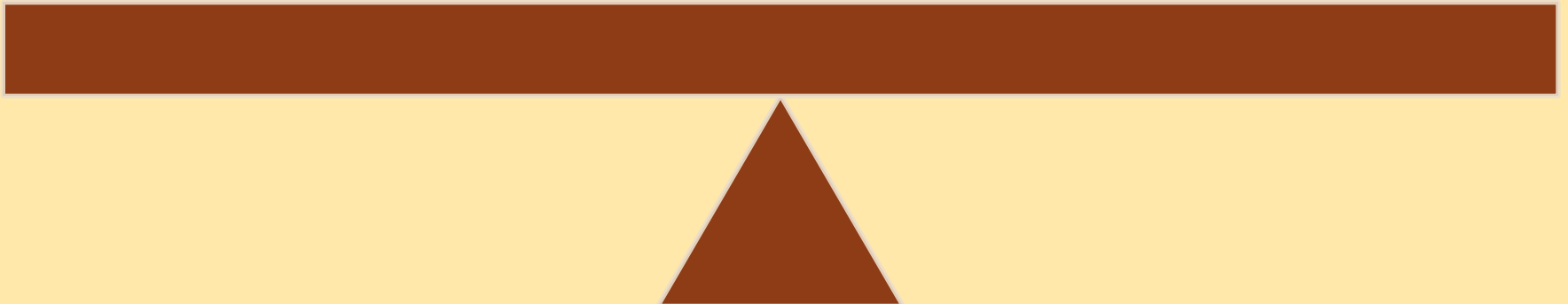
*"... a könyvvizsgálatot úgy tervezzük meg és végezzük el, hogy **kellő bizonyosságot** szerezzünk arról, hogy az éves beszámoló mentes-e lényeges hibás állításoktól."*

Kellő bizonyosság (ISA 200)

Lényegességi szint

Kockázatok

Könyvvizsgálói
bizonyítékok

Elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékok (ISA 500 – kellő időráfordítás, megfelelő díjak)

Elegendőség

- A könyvvizsgálati bizonyíték mennyiségének mértéke
- A kockázatok és bizonyítékok minőségének függvénye

Megfelelő

- A könyvvizsgálati bizonyíték minőségének mértéke
- A bizonyítékok relevanciájának és megbízhatóságának függvénye

A könyvvizsgálati bizonyítékok megbízhatósága (ISA 500, nem csak kipipálások)

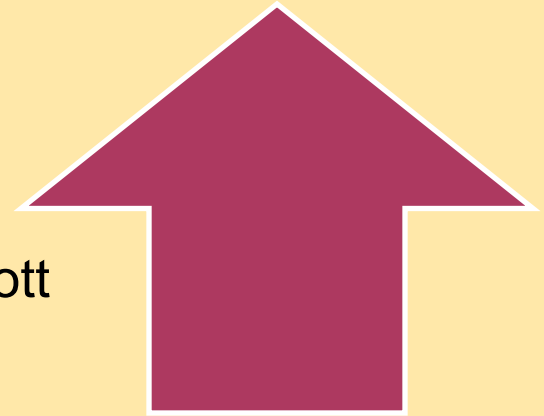

Megbízhatóbb:

- Eredeti dokumentum
- Könyvvizsgáló által megszerzett bizonyíték
- Írott formában
- Gazdálkodó egységen kívülről származó

Kevésbé megbízható:

- Másolat
- Nem közvetlenül a könyvvizsgáló által megkapott
- Szóbeli formában
- Gazdálkodó egység által előállított bizonyíték

A könyvvizsgálati bizonyítékok megszerzését szolgáló könyvvizsgálati eljárások (ISA 500)

Szemrevételezés

Számla,
iktatás,
szerződés,
program

Megfigyelés

Leltározás,
(„vakleltár”)
kontrollok,
archiválás

Külső megerősítés

Egyenlegek,
megállapodás
feltételek, perek

Újra-számítás

Pontosság
ellenőrzése
(kamat, écs,
lényegesség)

Ismételt végrehajtás

Bérszámfejtés,
biztonsági rendszer

Elemző eljárások

Ésszerűségi tesztek,
trendszámítások

Interjúk

Főnökkel,
beosztottakkal,
szóban, írásban

Tételek kiválasztása tesztelésre

(Megfelelő IT ismeret)

Az összes tétel kiválasztás

- A sokaság kevés, de nagy értékű tételekből áll;
- Jelentős kockázat;
- Automatikusan végzett számítás

Konkrét tételek kiválasztása

- Nagy értékű, vagy kulcsfontosságú tételek;
- Egy bizonyos összeg feletti összes tétel;
- Információszerzést szolgáló tételek.

Könyvvizsgálati mintavételezés

- Teljes sokaságra vonatkozó következtetés;
- Homogén sokaság;
- Nagy elemszám;
- Egyedenként alacsony értékek.

Könyvvizsgálati bizonyítékok – egyes tételekre vonatkozó speciális szempontok (ISA 501)

Készletek

- **Fizikai leltáron való részvétel** (a vezetés utasításainak végrehajtását értékeli, a leltározási folyamat megfigyelése, a készlet szemrevételezése, tesztszámolások végrehajtása)
- **Annak vizsgálata, hogy a készletek a leltár eredményének megfelelően kerültek kimutatásra**
- **Alternatív könyvvizsgálati eljárások, ha a leltáron való részvétel kivitelezhetetlen**

Peres ügyek és egyéb jogi igények

- **Interjú a vezetéssel, egyéb munkatársakkal és jogi tanácsadóval**
- **Jegyzőkönyvek és külső jogi tanácsadókkal való levelezések vizsgálata**
- **Jogi költség számlák átvizsgálása**
- **Írásbeli nyilatkozat külső jogi képviselőktől**

Szegmens-információk

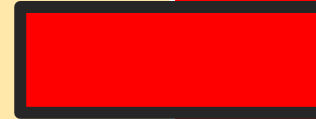
- **A vezetés által szegmensinformációk meghatározására alkalmazott módszerek megismerése**
- **Elemző eljárások és egyéb könyvvizsgálati módszerek elvégzése**

Pozitív és negatív megerősítések (ISA 505)

**Pozitív
megerősítés**

Arra irányuló kérdés, hogy a megerősítő fél közvetlenül a könyvvizsgálónak adjon választ, amelyben jelzi, hogy a megerősítő fél egyetért vagy nem ért egyet a kérdésben szereplő információval vagy amelyben megadja a kért információt.

**Negatív
megerősítés**

Arra irányuló kérdés, hogy a megerősítő fél csak abban az esetben adjon választ közvetlenül a könyvvizsgálónak, ha a megerősítő fél a kérdésben szereplő információval nem ért egyet.

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

A csalás megelőzése és feltárása a vezetés felelősége.

Mérleg

Eszközök	Saját tőke
-Terven felüli értékcsökkenés + visszaírás	Céltartalékok
	Kötelezettségek
-Értékvesztés + visszaírás	PIE

Eredménykimutatás

Ráfordítások	Bevételek
Egyéb vagy pénzügyi ráfordítás	Egyéb vagy pénzügyi bevételek
N y e - r e s é g	V e s z - t e s é g

Indokolatlan értékvesztés elszámolás:
részesedéseknél, értékpapíroknál, készleteknél a nem tartós, nem alátámasztott piaci értékekre korrigálás;
követeléseknél a nem bizonytalanokra is értékvesztés elszámolása.

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

Elmarad az indokolt értékvesztés elszámolása

Mérleg

Eszközök	Saját tőke
- Terven felüli értékcsökkenés	Céltartalékok
	Kötelezettségek
- Értékvesztés	PIE

Eredménykimutatás

Ráfordítások	Bevételek
Egyéb vagy pénzügyi ráfordítás	
N y e - r e s é g	

Immateriális javaknál, tárgyi eszközöknél elmaradt a kisselejtezés.
Részesedések, értékpapírok, készletek nem piaci értékelése.
Követeléseknél nem számolnak a befolyás valószínűségével.

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

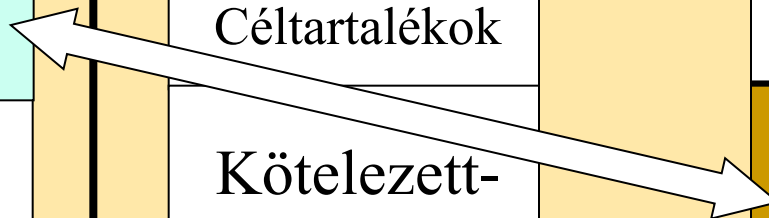
Költség helyett beruházás

Mérleg

Eszközök	Saját tőke
Beruházások növelése	Céltartalékok
	Kötelezettségek
	PIE

Eredménykimutatás

Ráfordítások	Bevételek
Működési költségek csökkenése	
N y e - r e s é g	

WorldCom 4 mrd USD

Karbantartási is felújítás vagy felújítás helyett karbantartás
(irodaházak tisztasági festése)

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

Beruházás helyett költség

Mérleg

Eszközök	Saját tőke
Beruházások csökkenése	Céltartalékok
	Kötelezettségek
	PIE

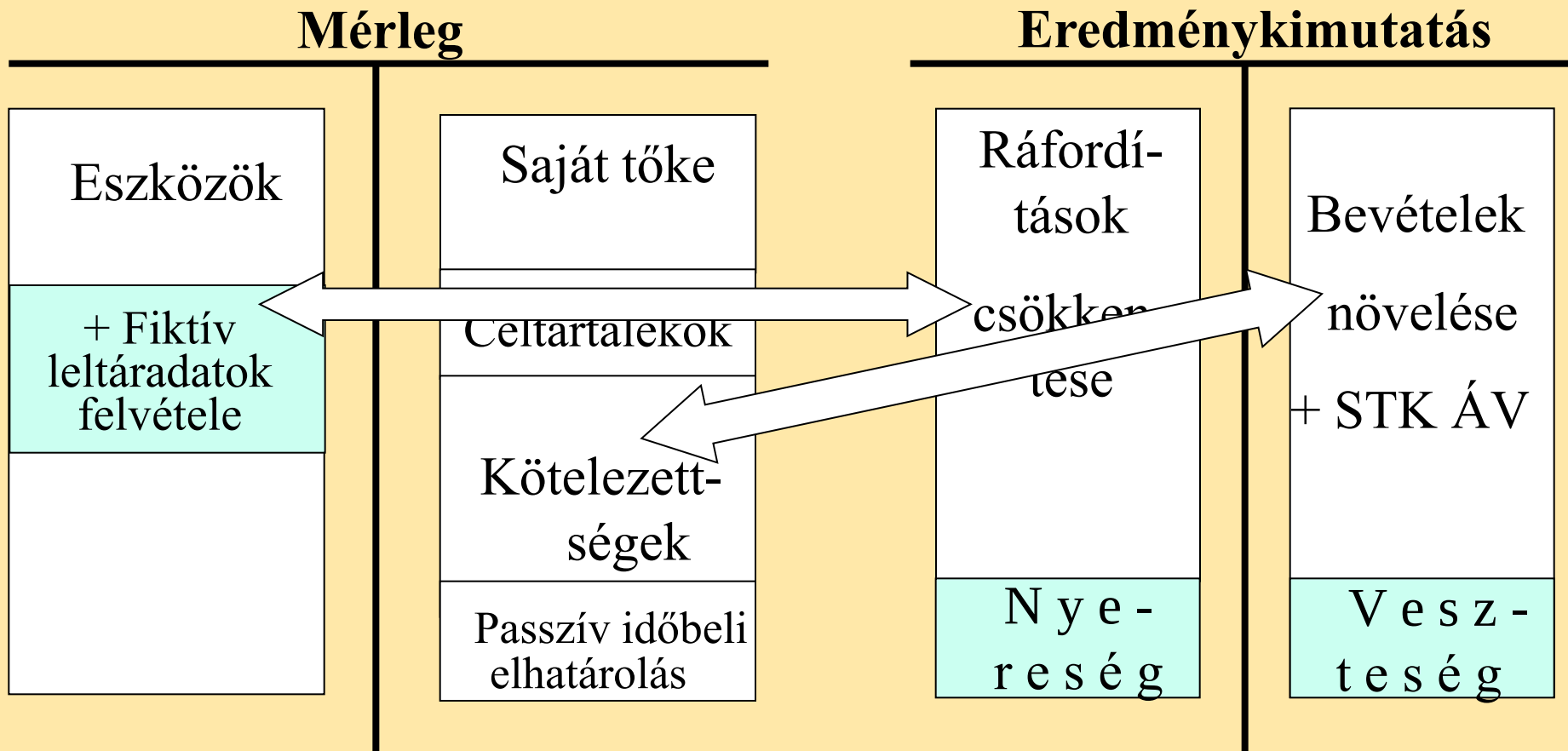
Eredménykimutatás

Ráfordítások	Bevételek
Működési költségek növekedése	
N y e - r e s é g	

Felújítás helyett karbantartás (irodaházak tisztasági festése).

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

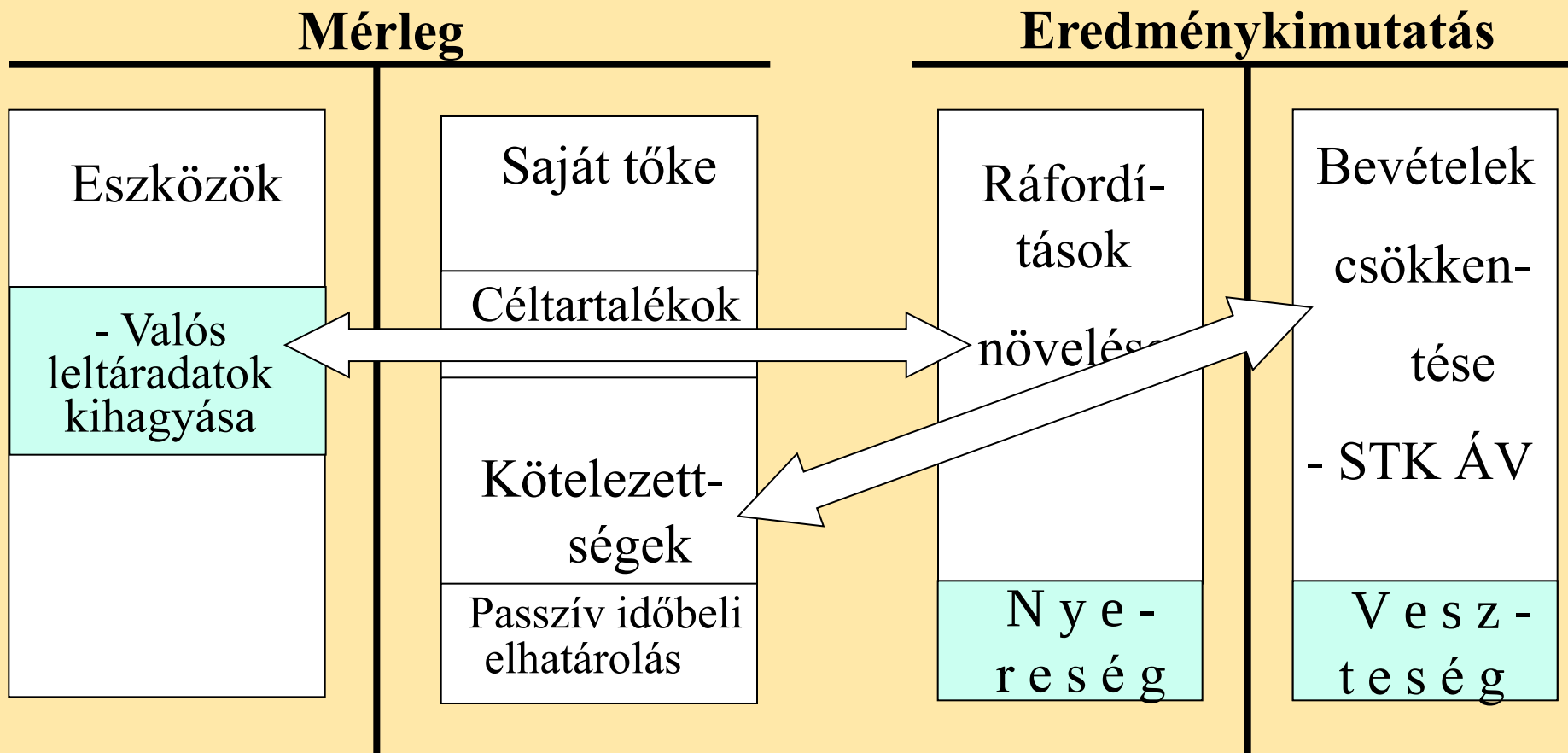
Eredménynövelés a leltárérték növelésével

**Nem létező anyag, áru és késztermék készletek felleltározása.
Elengedett, behajthatatlan követelések kivezetésének hiánya.
El nem engedett kötelezettségek leírása (adók, szállítók, hitelek).**

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

Eredménycsökkentés a leltárérték csökkentésével

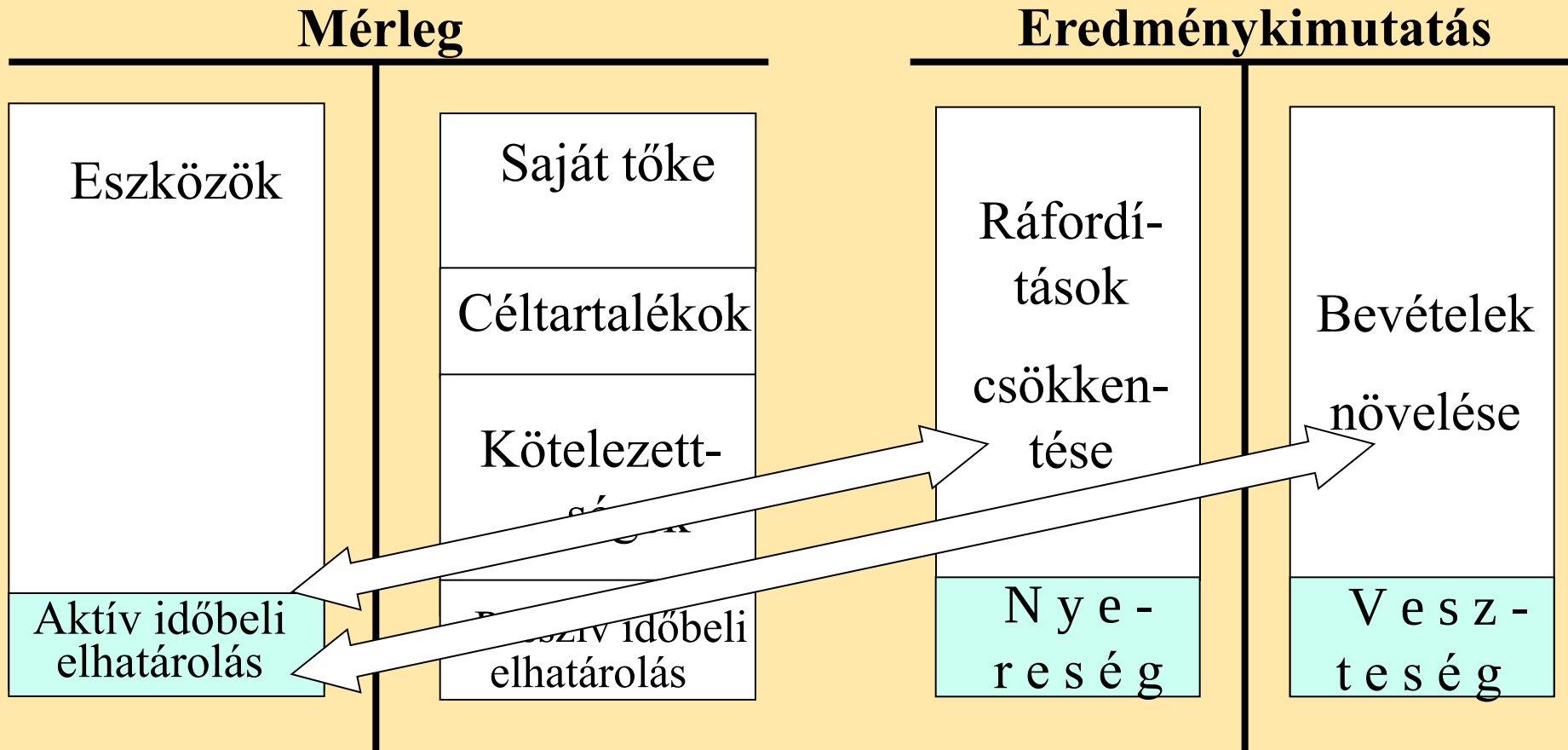
Létező készletek kihagyása a leltárból (készültségi fok).

El nem engedett, nem behajthatatlan követelések kivezetése.

Elengedett kötelezettségek kivezetésének hiánya (adók, szállítók, hitelek).

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

Eredményjavítás indokolatlan elhatárolással

Tárgyévben felmerült költségek és ráfordítások áterhelése a következő évekre.
Következő évben realizált bevételek előrehozása.

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

Eredménycsökkentés indokolatlan elhatárolással

Mérleg

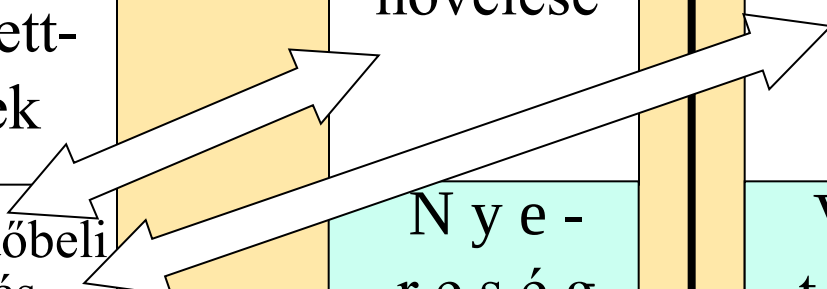
Eszközök
Aktív időbeli elhatárolás

Saját tőke
Céltartalékok
Kötelezettségek
Passzív időbeli elhatárolás

Eredménykimutatás

Ráfordítások növelése
N y e - r e s é g

Bevételek csökken- tése
V e s z - t e s é g

Tárgyévben még fel sem merült költségek és ráfordítások előrehozása.
Tárgyévben realizált bevételek átvitele a következő évekre.

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

Elmarad a céltartalék képzés

Mérleg

Eszközök

Saját tőke

Céltartalékok

Kötelezettségek

PIE

Eredménykimutatás

Ráfordítások

Egyéb ráfordítás a céltartalék képzés miatt

N y e -
r e s é g

Bevételek

Garanciális és környezet-védelmi kötelezettségekre, opciós, penziós ügyletek, határidő, swap és peres ügyekre. (Buda-Cash 1997-2003 között nem képzett 1 mrdFt céltartalékot a Demo-Trade perre.)

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

Indokolatlan céltartalék képzés

Mérleg

Eszközök	Saját tőke
	Céltartalékok
	Kötelezettségek
	PIE

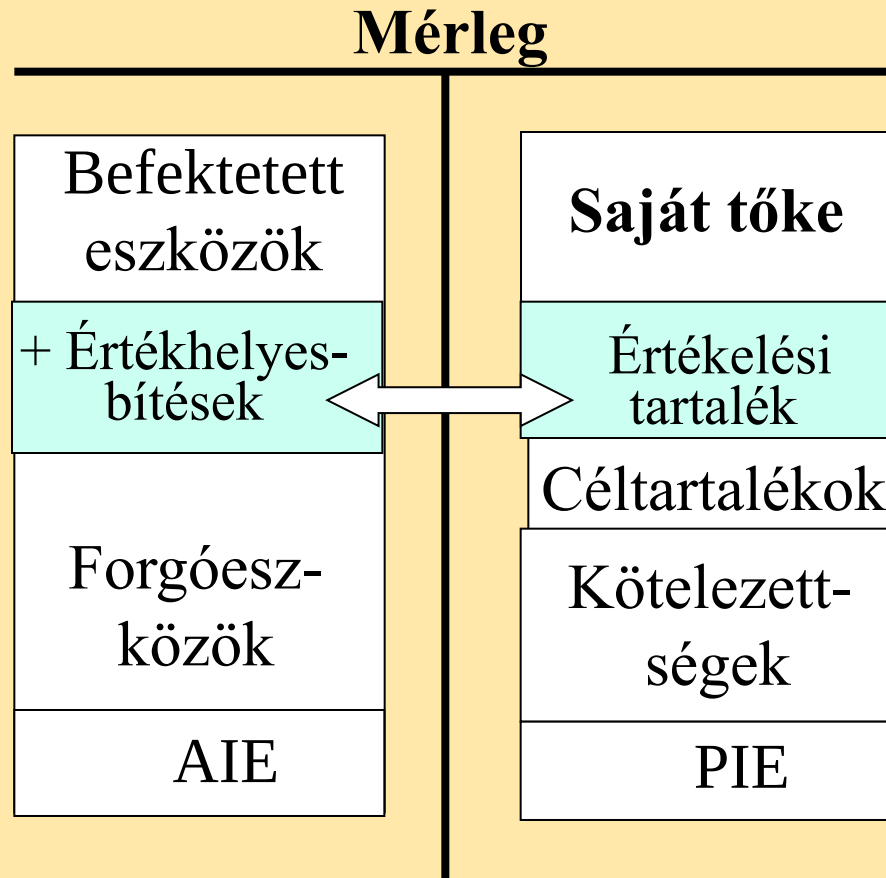
Eredménykimutatás

Ráfordítások	Bevételek
Egyéb ráfordítás a céltartalék képzés miatt	Egyéb bevétel a céltartalék feloldása miatt
Nyereség	Veszteség

Egy finn építőipari cég a korábbi évekhez képest háromszor több garanciális kötelezettség miatti céltartalékot képzett, mert már teljesült a kitűzött célprémium feladat.

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

Eredménysemleges értékelési hibák

A befektetett eszközök könyv szerinti értékének piaci értékre korrigálása (évente szakértői véleménnyel alátámasztva)

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

Besorolási, bemutatási hibák

Mérleg

Eszközök	Források
Műszaki - egyéb	Céltartalék – kötelezettség-elhatárolás
Tartós - forgó	Hosszú - rövid
Kapcsoltság	Kapcsoltság

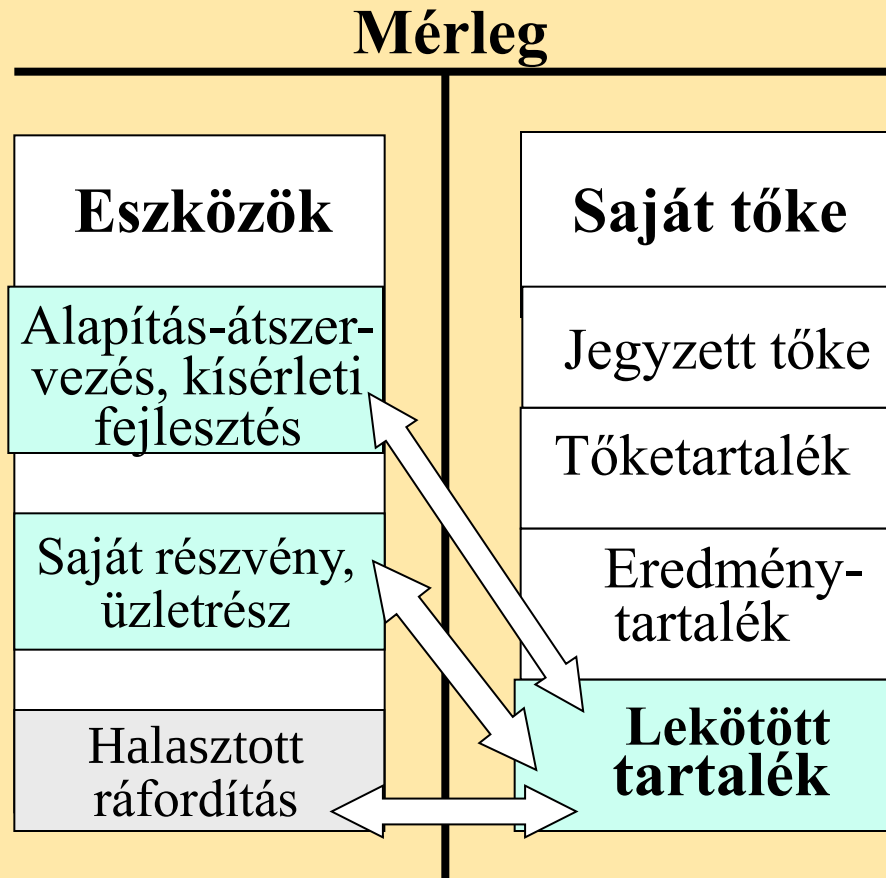
Eredménykimutatás

Ráfordítások	Bevételek
Igénybe vett – közvetített szolgáltatások	Béna - egyéb
Pénzügyi	Pénzügyi
Kapcsoltság	Kapcsoltság

Sérülhet a világosság és a következetesség elve. Adóvonzat. Fiktív ügyletek, túlszámlázások, lízingelt, kezelésbe vett vagyon. Apportként átvesz milliárdos, nem forgalomképes találmányt.

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

Besorolási, bemutatási hibák

Nem képez elegendő, a jogszabályi előírásoknak és a saját döntéseknek megfelelő mértékű lekötött tartalékot. (Pótbefizetés, tőkeemelés, tőkeleszállítás, fejlesztési tartalék.)

Csalási esetek, hibás állítások felismerése

Érvényesül-e a vállalkozás folytatásának elve?

- Biztosított-e a jövőbeni működőképesség belátható időn belül?
- Realizálhatók-e eszközei normális üzletmenetben legalább könyv szerinti értéken?
- Határidőre tudja-e a kötelezettségeit teljesíteni (meghosszabbítani)?
- Jelentős-e a működési veszteség, magas-e az eladósodottság?
- Mekkora a piacvesztés, a kvalifikált munkaerő-fluktuáció, a peres eljárások?
- Van-e hiány alapanyagból, tárgyi eszközből, szakemberből?
- Várható-e a tevékenység beszüntetése, jelentős csökkentése?
- Szükségesek-e módosítások az értékelésben, a besorolásban?

A brókerbotrányok következményei: értékpapír-piaci szabályozás szigorítása

- **A visszaélések megelőzése érdekében változnak a piacra lépés és a piaconmaradás szabályai.**
- **Új képzettségi követelmények lesznek, amelyeknek szélesebb körnek kell megfelelnie.**
- **Háromévente kell átfogó vizsgálatot tartani (öt év helyett), az újonnan piacra lépő szolgáltatókat egy éven belül meg kell vizsgálni.**
- **Bővül a vizsgálatoknál alkalmazható eszköztár: piacfelügyeleti eljárásban bírói engedéllyel helyszíni kutatást lehet végezni.**

A brókerbotrányok következményei:

értékpapír-piaci szabályozás szigorítása

- **Az informatikai rendszereket kétfévente független auditornak kell ellenőriznie. Csak olyan könyvvizsgáló vizsgálhat majd kibocsátót, akinek van ilyen minősítése.**
- **A Beva (Befektetés-védelmi Alap) által nyújtható kártalanítás összeghatára 100 ezer euróra emelkedik.**
- **A befektetési vállalkozásoknak a Kelernél kell alszámlát nyitniuk. A szolgáltatóknak rendszeresen jelenteniük kell az MNB felé az ügyfelek adatait, amelyet elérhetővé tesz számukra a honlapján (új kontrollpont).**

A brókerbotrányok következményei: könyvvizsgálói szigorítások a 2015. évi LXXXV. törvény 56-78. §-aival

- **Újból vizsgázni kell:** pénzügyi, befektetési vállalkozási, pénztári, biztosítási, kibocsátói minősítés megszerzéséért.
- **Szigorúbb szankciók:** akár 500 mFt pénzbírság
- **500 mFt-os felelősségbiztosítási limit**
- **Cégrotáció ötévente**
- **Titoktartás alól kivétel a vezetői levél**
- **Nem audit szolgáltatások tilalma ugyanazon ügyfélnél**

A bróker botrányok audit következményei

**Rendkívüli minőségellenőrzések, fegyelmi,
kamarai tagság megszüntetés.**

Végeredmény:

- **túlzott óvatosság,**
- **többszörös időráfordítás,**
- **áremelés (?),**
- **hatékonyság romlás.**

**Kizárólag a könyvvizsgálati standardok
következetes és szigorú betartása védheti meg
a könyvvizsgálókat.**

Ki, mit gondol a könyvvizsgálóról?

Az ügyfeleink szerint ...

Ki, mit gondol a könyvvizsgálóról?

Szerintem ...

Audit előtt

Ki, mit gondol a könyvvizsgálóról?

Szerintem ...

Audit előtt

Audit után

Valójában mi a könyvvizsgálat?

Bizonyítékgyűjtés és dokumentálás

Ki, mit gondol a könyvvizsgálóról?

A minisztérium szerint...

„A Magyar **Könyv**vizsgáló Kamara
Elnökének”

(idézet egy minisztériumi levélből)

„Nem ígérhetek mást csak vért, erőfeszítést, verítéket és
könnyeket.”

(Winston Churchill
első miniszterelnöki beszéde)

**KÖSZÖNÖM MEGTISZTELŐ
FIGYELMÜKET!**